

In descendenta masacrului de la Paris, discutia a alunecat rapid spre problema libertatii de exprimare. S-a ajuns chiar la un "mars al solidaritatii" (de fatada) pentru acest "drept fundamental". Cum e obiceiul, s-au scandat tot felul de lozinci, s-au facut fronturi comune si s-au debeat o multime de prostii sforaitoare cu aerul de mari adevaruri. Nimic notabil, in afara ipocriziei.

Insa, pe ici, pe colo, s-au putut vedea schitele unei dezbateri despre drepturi si, astfel, am putut constata efectele "catastrofei morale" in care ne aflam. Expresia ii apartine lui Alasdair Macintyre si desemneaza peisajul etic al modernitatii.

Sa ne inchipuim, spunea filosoful scotian, ca in urma unui conflict social pus pe seama oamenilor de stiinta, "sunt incediate laboratoare, sunt linsati savanti, sunt distruse carti si instrumente". Ulterior, cativa indivizi incearca sa reinvie practica stiintifica prin tot felul de cunostinte reziduale, insa inevitabil rupte de contextul in care toate acestea aveau sens. Rezultatul ultim este o harababura in care oamenii si-au pierdut convingerile, iar folosirea anumitor expresii are o puternica doza de "arbitrar si selectiv". Fiecare vorbeste utilizand concepte desprinse din contextul originar si care si-au pierdut astfel incarcatura semantica initiala. Potrivit lui Macintyre, nu altfel stau lucrurile, din punct de vedere etic, in lumea contemporana: "Detinem simulacre de morala, continuam sa folosim o multime de expresii cheie. Dar am pierdut – in mare parte, daca nu in intregime – intelegerea practica si teoretica a moralei".

Discutiile despre libertatea de exprimare au aratat, in toata splendoarea, anarhia conceptuala in care ne scaldam. Cei mai infocati avocati ai libertatii totale au fost, ca de obicei, aceia care nu pregeta sa incrimineze orice abatere de la canonul corectitudinii politice. Asa ca pozitia lor merita a fi ignorata, fiind, mai degraba, o incercare de a scuza oportunismul si a rationaliza propriile obsesii (progresiviste). Au aparut si incercari de a sanctiona legislativ dreptul la libera

exprimare, insa acestea nu au facut altceva decat sa justifice, in absenta unor criterii mai tari, situatia actuala, in care "might makes right".

Mult mai solida teoretic si mai reprezentativa pentru modernitate, insa, este apararea libertariana a acestui drept. Pe scurt, teoria sustine ca fiecare are dreptul de a emite orice judecati doreste, cata vreme se foloseste de proprietatea dobandita legitim. In viziunea lui Murray Rothbard, toate drepturile omului ar trebui traduse in termenii drepturilor de proprietate, doar asa ele reusind sa capete sens. Iar teoria sa, reductionista cum e, are destul de multa putere, mai ales cand ne gandim, de pilda, la generalizari ample, precum "dreptul la fericire", inscrise in constitutiile diverselor state.

"Nu exista nimic de tipul unui drept separat la libera exprimare; exista numai dreptul de proprietate al omului; dreptul de a face exact ce doreste cu proprietatea sa sau de a face intelegeri voluntare cu alti proprietari", explica Rothbard. Argumentul este seducator in simplitatea sa si poate fi inteles cu usurinta. La nivel practic, totusi, dupa cum a putut constata oricine a intrat pe un forum sau un grup libertarian, adica exact acolo unde se presupune ca mai toata lumea stie cam care sunt presupozitiile si discutiile, problemele devin nefarsite. E limpede ca situatia dezbaterilor din interiorul unui grup politic nu este decisiva pentru validarea teoriei politice respective, insa exemplul ne da oarecare indicii, deoarece se presupune ca teoria este atat de simpla inca poate fi inteleasa de aproape oricine. Lumea recunoaste fara probleme proprietatea naturala sau cea dobandita, nu?

Din nefericire pentru libertarieni, lucrurile nu stau la fel de simplu ca in teorie, si asta pentru ca, asa cum a remarcat, printre altii, Macintyre, arsenalul conceptual implicat de filosofia drepturilor (de proprietate) provine dintr-o alta traditie morala. Cu alte cuvinte, problemele practice sunt o consecinta directa a teoriei. Persoana si proprietatea, iar aici putem include toata pleiada de drepturi, nu sunt niciodata atat de simplu de inteles pe cat le vede filozoful libertarian sau modernul in general. Ele sunt strans legate de un intreg capital moral, in absenta caruia nu dobandesc forta de convingere.

In primul rand, conceptul de persoana variaza de la o cultura la alta. In India e greu de spus cine se califica pentru acest statut, in Grecia lui Aristotel numarul persoanelor cu drepturi depline in polis era redus, in Sudul si Nordul dinainte de Razboiul de Secesiune negrii erau exclusi din categoriile relevante, iar acum se militeaza pentru ca delfinii si cimpanzeii sa devina persoane umane. Dupa cum se vede, chiar la o privire fugara, exista diferente semnificative intre toate aceste traditii. Daca mergem mai departe, observam ca si ideea de contract cunoaste variatii multiple. Uneori era suficienta o strangere de mana, alteori un martor, iar astazi nu sunt suficiente zeci sau sute de pagini semnate la notar pentru ca o intelegere sa fie

considerata valabila. Pe scurt, libertarianismul, ca de altfel, toata modernitatea mascheaza, deliberat sau nu, acele presupozitii in absenta carora nu reuseste sa se faca inteles. Ca urmare, orice tentativa de a construi un dialog si a avansa un argument se prabuseste iremediabil in momentul in care presupozitiile despre natura umana si cele metafizice (despre natura universului) incep sa iasa la suprafata. Cheia problemei, consta tocmai in faptul ca aceste presupozitii sunt esentiale pentru dialog si comunitate. Intr-un fel argumentezi cu un delfin, intr-un fel argumentezi cu unul pe care il vezi ca o maimuta insuficient evoluata si altfel te asezi daca stii ca fiecare om este facut dupa chipul si asemanarea lui Dumnezeu. (Bineinteles ca, in ordine practica, nu are niciun sens sa te angajezi in vreo intreprindere voluntara cu un delfin sau cu o persoana "insuficient evoluata", pasul firesc fiind de a incerca sa-i exploatezi. La fel de adevarat este si faptul ca multe traditii contin un trunchi comun, insa ceea ce ma intereseaza pe mine este raportul lor cu modernitatea, iar aici diferentele sunt uriase.)

In al doilea rand, chiar daca picam de acord cu privire la ce este o persoana si ce este un contract, si ne limitam doar la respectarea lor minimala, tot nu reusim sa escamotam dificultatile. Asa cum remarca undeva prietenul meu C., "indata ce reflectezi la natura umana, inclusiv pe baza istoriei si a clasicilor, observi ca traditia virtutilor ne informeaza ca ele fac sistem in cultura naturii umane, ca nu merge una fara altele, deci probabil nici virtutile libertariene (nu fura, nu ucide, nu insela, nu ameninta cu initierea violentei fizice) nu merg fara cultura pachetului complet, care in toate versiunile include virtuti de caracter si infranare incompatibile cu exersarea patimilor pe linia moderna Rousseau-Bernays"

Idealul politic al zilelor noastre, desprins din filozofia Luminilor, este doar un pic mai amplu si consta in cartografierea cu o precizie matematica a drepturilor si obligatiilor noastre, astfel incat fiecare individ sa isi inteleaga rolul social, iar agregatul politic sa functioneze ca uns. Este nevoie doar de urmarirea propriului interes si de renuntarea la balastul cultural, religios si moral pentru a ne imbarca in aceasta utopie rationalista. Scriem undeva, in marea carta a umanitatii, toate drepturile noastre, punem indivizii degrevati de mostenirea lor sa semneze contractul social si facem rapid saltul in paradisul politic. Ceea ce se intampla in realitate este carnagiul si teroarea, ca manifestari implacabile.

Indivizi proveniti din culturi diverse, aruncati intr-un "melting pot" presupus neutru si injectati cu virusul modernitatii, nu vor putea pica niciodata de acord, nici macar asupra datelor minimale, desi, in aparenta, lucrurile ar trebui sa mearga struna. Ceea ce ii tine laolalta, in prima instanta, este mirajul confortului material, insa cand acesta se evapora natural, ca urmare a disparitiei coeziunii culturale, rezultatul va fi razboiul tuturor impotriva tuturor si prabusirea civilizatiei. Imaginati-va, de pilda, un sat in florire, unde toata lumea stie cam care sunt obiceiurile locului, ce se cade si ce nu se cade, ce se spune si ce nu se spune, ce revine fiecaruia, etc. Apoi incercati sa mergeti mai departe si sa vedeti ce s-ar intampla in momentul in care un grup sau mai multe grupuri de straini, fara nicio legatura cu locul si cultura satului, s-ar stabili in

comunitatea respectiva si, mai mult, liderii satului ar incepe sa-i curteze cu favoruri politice pentru a le obtine voturile, iar inteleptii locului ar debita teorii despre autoritarismul satului si ar incuraja "deschiderea fata de alte culturi". Pe termen mediu, satul va fi condamnat la moarte.

Extinzand aceasta comparatie schioapa la scara intregii lumi apusene avem o dimensiune aproximativa a dezastrului, anticipat, de altfel, de ganditori lucizi precum Chesterton. In conditii de "melting pot" si "catastrofa morala" nu se mai poate vorbi cu sens nici de persoane, nici de drepturi si, in niciun caz, de libertate de exprimare. Dezbaterea are sens in interiorul unei paradigme, acolo unde toti participantii impartasesc aceleasi presupozitii antropologice si metafizice, unde exista o traditie si un trecut comun. Ceea ce ni se ofera in schimb ca solutie la toata aceasta degradingolada este un simulacru de libertate, iluzia iluminista ca din neutralitatea (relativitatea) valorilor noastre si din abandonul convingerilor religioase si morale mai tari vom gasi drumul spre fericire, proliferarea aberanta a regulilor si reglementarilor. "Things fall apart; the centre cannot hold/ Mere anarchy is loosed upon the world".